

Avizat ISJ Arad
Inspector școlar pentru învățământ special și special integrat
Prof. Amalia Roxana Cojocariu

**CUM SĂ IDENTIFICĂM ȘI SĂ SPRIJINIM ELEVII
CU DIFICULTĂȚI DE ÎNVĂȚARE?**

SUPPORT DE CURS

MOTTO : *„Un dascăl cu adevărat bun este acela care mai întâi se învață pe sine pentru a-i învăța pe alții.“*

Ralph Waldo Emerson

***FORMATORI: PROF. LOGOPED ANA HERLO
PROF. BEATRICE MANDĂ***

ARAD, MARTIE-APRILIE 2018

SUPPORT DE CURS - CUM SĂ IDENTIFICĂM ȘI SĂ SPRIJINIM ELEVII CU DIFICULTĂȚI DE ÎNVĂȚARE?

ARGUMENT

Formarea și sprijinirea cadrelor didactice și a tuturor persoanelor interesate de identificarea și corectarea tulburărilor de învățare a elevilor din clasele primare și gimnaziale, este un element fundamental pentru a asigura intervenția corespunzătoare în cazul elevilor cu TSI.

Prin tematica cursului se urmărește pregătirea teoretico-metodologică a cadrelor didactice și tuturor persoanelor interesate de identificarea și corectarea tulburărilor de învățare a elevilor. Ne propunem să le transmitem informații privind tulburările specifice de învățare, procedurile de evaluare pentru identificarea tulburărilor de învățare, moduri de intervenție în cazul elevilor cu TSI, precum și rolul factorilor de coordonare, îndrumare și control.

COMPETENȚE VIZATE

- * conștientizarea parcursului complet de gestionare a tulburărilor specifice de învățare în interiorul unităților de învățământ;
- * cunoașterea caracteristicilor fiecărei tulburări specifice de învățare pentru că ele justifică intervenții specifice prevăzute de lege, dar și pentru a consimți la construirea unei abordări integrate a tulburării;
- * principalele instrumente pe care școala le poate folosi pentru depistarea precoce a riscului de TSI;
 - * strategii educative și didactice de dezvoltare și de ajutor compensativ;
 - * gestionarea clasei cu elevi TSI;
 - * forme adecvate de verificare și notare;
 - * modalități de aplicare a măsurilor didactice și educative prevăzute în PEP;
 - * studierea unor cazuri concrete, a problemelor și parcursului străbătut,
- a considerațiilor critice verificate și a posibilelor soluții;
- * modalități de colaborare a cadrelor didactice cu familia elevului cu TSI și cu profesorul de sprijin/psihopedagog/logoped/profesorul consilier școlar.

BENEFICIARII PROGRAMULUI

Cadrelor didactice din învățământul preuniversitar.

DURATA PROGRAMULUI

16 ore

MODULE TEMATICE

1. Ce sunt tulburările specifice de învățare?

Conceptul de TSI

2. Cum identificăm un elev cu tulburări specifice de învățare?

Proceduri de evaluare pentru identificarea tulburărilor de învățare.

3. Cum putem interveni în cazul elevilor cu TSI?

Instrumente compensatorii, măsuri de dispensare și evaluare adaptată.

4. Cum adaptăm curriculumul național în raport cu nevoile speciale ale elevilor?

Strategii educative și didactice de dezvoltare și ajutor compensativ.

SCOP ȘI FINALITATE

Având cunoștințe despre dislexie, reușim să o recunoaștem, încercăm să găsim soluții, ne apropiem cu mai multă empatie de acești copii și, în final, le acordăm o șansă, poate șansa vieții lor. Le acordăm șansa de a fi aproape de noi, de a arăta ce pot, de a avea putere să-și continue drumul în ciuda tuturor greutăților întâlnite.

Instrumentul nostru de bază, folosit în munca cu copii și părinții lor este personalitatea noastră.

!!!! Este important să fim echilibrați și să încercăm, în mod conștient, să ne păstrăm sănătatea mintală. Un pedagog instabil, frustrat, cu o slabă încredere în sine, nu reușește să creeze o atmosferă potrivită pentru copii, fie ei dislexici sau nu.

ANALIZA S.W.O.T.

„STRENGTHS” – PUNCTE TARI

- Aspirația pentru perfecționarea în domeniul profesional a cadrelor didactice propunătoare.
- Implementarea prevederilor ordinului nr.324/2017 din 20.02.2017, privind aprobarea metodologiei pentru asigurarea suportului necesar elevilor cu tulburări de învățare.
- Disponibilități și inițiative pentru realizarea de proiecte pe tema TSI, privită din perspectiva reformei curriculare în învățământul preuniversitar din România.

„WEAKNESSES” - PUNCTE SLABE

- ◆ Inerția, indiferența și slaba preocupare manifestată de unele cadre didactice în acest domeniu.
- ◆ Dificultăți materiale în achiziționarea materialului bibliografic necesar autoperfecționării cadrelor didactice.
- ◆ Disfuncționalități în diseminarea și implementarea noutăților în rândul cadrelor didactice.

„OPPORTUNITIES” - OPORTUNITĂȚI

- ✓ Existența unor cadre didactice dornice de perfecționare în acest domeniu.
- ✓ Implicarea unor reprezentanți ai ISJ, CCD Arad în problemele perfecționării cadrelor didactice ale județului Arad.
- ✓ Desfășurarea unor conferințe/simpozioane pe teme de TSI, care au stârnit interesul cadrelor didactice.

„THREATS” - AMENINȚĂRI

- ➔ Lipsa interesului și a motivației unor cadre didactice pentru perfecționare în domeniul propus.

MODUL 1: Ce sunt tulburările specifice de învățare?

Conceptul de TSI

Tulburările specifice de învățare – TSI – desemnează un grup eterogen de tulburări ce afectează procesul tipic de achiziție al abilităților școlare: de citire – **dislexie**, de scriere – **disgrafie/disortografie** și de matematică – **discalculie**.

Aceasta nu e o consecință a lipsei oportunităților de învățare sau a lipsei motivației pentru învățare, nu este rezultatul unei dizabilități intelectuale, a unui intelect liminar, deficit senzorial, a tulburărilor afective și emoționale de natură psihiatrică, a altor tulburări de dezvoltare și nu este cauzată de nicio formă de traumă cerebrală sau maladie de achiziție.

Dislexia, disgrafia și discalculia pot apărea izolat sau se pot asocia. Ele reprezintă o tulburare de ordine biologică, nefiind o consecință a absenței oportunităților de învățare sau a unor condiții defavorabile învățării.

Putem vorbi de tulburări specifice de învățare la acei copii care au obținut rezultate cu mult sub așteptări la citit-scris sau calcul matematic, raportat la nivelul capacităților intelectuale, dar și la efortul depus pentru învățare.

Tulburarea specifică de învățare (TSI) nu este o boală, nici o deficiență, ci o altă modalitate specială de prelucrare a informației, datorită dezvoltării diferite a sistemului nervos central. Poate avea la bază o disfuncție neurologică, dar poate fi și ereditar. Acești copii gândesc și învață altfel decât ceilalți, dar au un nivel normal de inteligență.

Formele TSI

1. Dislexia este o tulburare a abilităților de citire (în privința corectitudinii, fluenței, comprehensiunii), care nu sunt dezvoltate la nivelul așteptat prin raportare la nivelul de dezvoltare intelectuală, nivelul de școlarizare și vârstă.

Dislexia se manifestă printr-o citire lentă, cu greșeli și cu dificultăți în înțelegerea textului.

2. Disgrafia/disortografia este o tulburare de scriere: scriere urâtă, cu greșeli, cu greșeli de ortografie.

Disgrafia cuprinde toate formele de perturbări ale procesului tipic de achiziție a exprimării în scris: erori la nivelul literelor, erori sintactice și de punctuație, organizarea grafică a paragrafelor.

3. Discalculia este o tulburare specifică de învățare care se manifestă prin perturbări ale procesului de achiziție a abilităților matematice (simț numeric, memorarea tablei înmulțirii, calcul corect sau fluent, raționament matematic acurat).

Diagnosticul de TSI se stabilește în ciclul primar, până la finalul cls.a III-a și se exclude în următoarele cazuri:

- IQ este mai mic de 85 (prezența unei dizabilități intelectuale sau a unui intelect liminar);
- deficite senzoriale auditive sau vizuale necorectate;
- tulburări psihiatrice sau neurologice organice sau funcționale de achiziție;
- absența oportunităților de învățare;
- dezavantaje psihosociale;
- alte influențe externe cu relevanță pentru procesul de achiziție.

SIMPTOME APĂRUTE ÎN CAZUL DISLEXIEI:

- citire lentă;
- citirea nu este cursivă;
- citirea este cu multe greșeli;
- apar dificultăți în înțelegerea, povestirea și memorarea textului citit;
- a învățat greu literele;
- nu citește cu plăcere;
- citește mai greu în fața celorlalți;
- obosește repede în timpul citirii.

SIMPTOME APĂRUTE ÎN CAZUL DISGRAFIEI/DISORTOGRAFIEI:

- scriere lentă și cu multe greșeli;
- nesiguranță la scrierea unor litere;
- inversează direcția trasării liniilor la scrierea literelor;
- ținerea incorectă a stiloului;
- scrierea urâtă, dezordonată sau indescifrabilă;
- dificultăți de scriere după dictare;
- copiere incorectă;
- nu folosește regulile gramaticale învățate;
- alcătuirea de propoziții este deficitară;
- nu scrie cu plăcere.

SIMPTOME APĂRUTE ÎN CAZUL DISCALCULIEI:

- calculează lent, nesigur;
- dificultăți în recunoașterea și scrierea cifrelor, a simbolurilor matematice
- scriere greșită a cifrelor după dictare;
- copierea greșită a cifrelor;
- noțiunea de cantitate se formează greu;
- greutăți în învățarea ordinii numerelor și în efectuarea operațiilor de bază
- efort mare în memorarea tablei înmulțirii;
- efectuează greu calcule mintale;
- transpune cu dificultate problemele în limbaj matematic;
- dificultăți în rezolvarea de unul singur a unor probleme.

APLICAȚIE: Realizați o analiză SWOT a persoanelor cu TSI.

Participanții sunt împărțiți în 4 grupe, fiecare grupă analizând: punctele tari, punctele slabe, oportunitățile și amenințările persoanelor cu TSI.

Se oferă timp de lucru, iar apoi liderul desemnat de la fiecare grupă va prezenta, în plen, rezultatele activității.

MODUL 2: Cum identificăm un elev cu tulburări specifice de învățare?

Proceduri de evaluare pentru identificarea tulburărilor de învățare.

Riscul de dezvoltare a tulburărilor specifice de învățare este indicată de prezența unor semne, în preșcolaritate și debutul școlarității, care să indice posibilitatea dezvoltării unor tulburări specifice de învățare. Indicatorii sunt reprezentați de anumite disfuncții la nivelul unor abilități considerate prechiziții ale citit-scrisului, numerației și calcului matematic. Indicatorii riscului de dezvoltare a acestor tulburări pot fi observabili în diferite domenii: limbaj, mișcare, psihomotricitate, percepție vizuală, atenție, memorie etc.

Astfel, dificultățile de învățare ale elevilor pot fi depistate, dacă profesorii vor observa următoarele caracteristici asupra elevilor:

1. Caracteristici de ordin general (limbaj, mișcare, psihomotricitate):

- ✓ hiperactivitate;
- ✓ slaba capacitate de atenție;
- ✓ tulburări ale memoriei auditive, a memoriei de lucru;
- ✓ orientarea confuză în spațiu și timp;
- ✓ incapacitatea de a urma instrucțiunile orale;
- ✓ gust exagerat pentru zahăr;
- ✓ hipoglicemie;
- ✓ ambidextrie după 6 ani;
- ✓ inversiunea literelor sau a cuvintelor;
- ✓ greșeli de ortografie persistente în timp;
- ✓ dificultăți în a lovi sau a prinde cu piciorul o minge;
- ✓ incapacitatea de a sări coarda;
- ✓ dificultăți în a-și încheia nasturii.
- ✓ dificultăți în a-și lega șireturile;
- ✓ poziția creionului deficitară;
- ✓ caligrafie dificilă;
- ✓ mersul cu dificultate;
- ✓ neîndemânare excesivă;
- ✓ incapacitatea de a sări sau de a se cățăra;
- ✓ căderi frecvente;
- ✓ ezitarea la coborârea scărilor;
- ✓ dificultăți ale poziției într-un picior;
- ✓ dificultăți la mersul pe o linie.

2. Caracteristici ale stilului de învățare:

- ✓ nu înțelege sarcinile sau le rezolvă cu ajutor;

SUPPORT DE CURS - CUM SĂ IDENTIFICĂM ȘI SĂ SPRIJINIM ELEVII CU DIFICULTĂȚI DE ÎNVĂȚARE?

- ✓ este slab la învățarea unei limbi străine;
- ✓ unii învață mai ușor după auz, alții preferă vizualizarea;
- ✓ învață greu cuvinte noi;
- ✓ obosește repede, nu se poate concentra mult timp;
- ✓ lucrează încet, are nevoie de timp mai mult decât ceilalți;
- ✓ performanțele sunt fluctuante;
- ✓ are greutăți în organizarea activităților zilnice și în păstrarea obiectelor în ordine;
- ✓ rezultate sub așteptări la materiile bazate pe scris, citit.

3. Caracteristici pentru vedere:

- ✓ capul foarte înclinat;
- ✓ ochii strânși;
- ✓ clipește des;
- ✓ ochii roșii și lăcrimează;
- ✓ sare rânduri sau cuvinte la citire.

4. Caracteristici ale tulburărilor afective sau în comportament:

- ✓ imagine de sine slabă;
- ✓ accese de furie și ostilitate;
- ✓ toleranță slabă la frustrare;
- ✓ impulsivitate exagerată;
- ✓ închidere în sine sau dezorientare;
- ✓ se acomodează greu la regimul școlar, la regulile clasei;
- ✓ se poate sustrage de la îndeplinirea unor sarcini, acestea fiind prea grele pentru el și nu le poate îndeplini;
- ✓ este dezamăgit, fără chef, uneori imposibil de motivat pentru învățat;
- ✓ din cauza insucceselor școlare pot apărea tulburări de autoapreciere sau de comportament severe;

5. Caracteristici somatice și neurotice:

- ✓ dureri de cap sau de stomac;
- ✓ stare de vomă;
- ✓ bulimie;
- ✓ tulburări de somn;
- ✓ alergii;
- ✓ ticuri, bâlbâială;
- ✓ roaderea unghiilor;
- ✓ enurezis;
- ✓ boli scurte, repetate.

6. Caracteristici pentru dificultățile de relație socială:

- ✓ caută prieteni mai mici decât el;
- ✓ dificultăți în a-și face prieteni;
- ✓ evită situații sociale noi;
- ✓ devin retrași, anxioși.

Aceste caracteristici pot apărea în variante diferite sau pot apărea doar câteva, reprezentând factori de risc ai dezvoltării tulburărilor specifice de învățare. **Existența singulară sau a câtorva dintre ele nu înseamnă neapărat predispoziție la dislexie, dar existența unui număr mai mare de simptome sau gravitatea unora dintre ele necesită acordarea unei atenții mărite!!!** În cazul unei afecțiuni minime ale sistemului central nervos aceste simptome nu dispar cu timpul, ci formează baza de dezvoltare a tulburărilor de scris-citit sau calcul.

Dificultățile de învățare pot fi remediate și de cele mai multe ori, se exprimă sub forma unor întârzieri și nu a unor perturbări ale procesului tipic de achiziție. Dificultățile de învățare pot apărea și secundar unui nivel intelectual liminar, prezenței deficiențelor senzoriale, prezenței ADHD, tulburărilor emoționale severe, bilingvism.

Gradul de severitate presupune un specificator al TSI care cuprinde **trei grade: ușor, moderat și sever** și care indică nivelul de extindere a tulburării de învățare în raport cu abilitățile școlare afectate și cu nivelul de intensitate al sprijinului necesar.

Astfel, intervin **terapiile specifice**, adică demersurile prin care abilitățile afectate, fie direct, fie prin prisma caracteristicilor psihologice care susțin învățarea sunt reabilite. Ele includ, dar nu se limitează doar la: terapie logopedică, terapie psihomotorie, terapie psihologică, terapie educațională de stimulare cognitivă, terapie ocupațională.

În vederea diagnosticării elevilor cu TSI sunt parcurse următoarele etape:

1. EVALUAREA PSIHOPEdagogică este obligatorie și se referă la stabilirea nivelului de cunoștințe la care se situează elevul, în raport cu nivelul de școlarizare; stabilirea nivelului de intensitate a sprijinului necesar pentru a face față cerințelor curriculumului național; stabilirea impactului pe care deficitul funcțional, în ariile de citire, scriere sau calcul matematic îl are asupra performanței lui școlare în ansamblu; identificarea strategiilor de învățare pe care elevul le aplică; identificare înaltei abilități în dezvoltare (de performanță înaltă).

Evaluarea psihopedagogică se realizează de cadrul didactic de la clasă pe baza **instrumentelor metodologice** pentru identificarea elevilor cu risc de a fi diagnosticați cu tulburări specifice de învățare, conform **anexei nr. 1**.

Cadrul didactic semnalează părintelui, profesorului psiholog, profesorului de sprijin, logopedului, profesorului consilier școlar întârzierile în achiziția abilităților

SUPORT DE CURS - CUM SĂ IDENTIFICĂM ȘI SĂ SPRIJINIM ELEVII CU DIFICULTĂȚI DE ÎNVĂȚARE?

școlare ale elevului împreună cu recomandarea unei evaluări complexe, dacă este cazul.

Pentru completarea corectă a formularului de la anexa 1 sunt utilizate metode precum:

- observarea la clasă, de către cadrul didactic, are rolul de a recunoaște potențialele tulburări specifice de învățare (întârzieri și/sau atipii ale procesului dezvoltării individuale a elevului;
- observarea performanțelor atipice ale elevului, se poate face, în primă fază, observând prestațiile lui în diferite arii de învățare, care pot fi afectate de tulburare: citirea, scrierea, calculul și raționamentul matematic. Când un cadru didactic observă asemenea caracteristici, trebuie să întreprindă activități specifice de recuperare și dezvoltare. Dacă și după asemenea intervenții dificultățile rămân, cadrul didactic comunică familiei cele constatate și recomandă consultarea unui specialist care poate certifica prezența a cel puțin unei tulburări de învățare;
- observarea stilurilor de învățare se recomandă în mod special în cazul elevilor cu TSI, în scopul adaptării strategiilor didactice, în fază formativă, la stilul de învățare al fiecărui elev.

2. EVALUAREA COMPLEXĂ este efectuată de către specialiști (psihologi/profesori consilieri școlari, logopezi, medici) acreditați conform legii, în vederea stabilirii diagnosticului.

Evaluarea complexă se realizează utilizând metode variate și instrumente psihometrice (teste, probe, chestionare, scale, etc.) standardizate și validate conform legislației în vigoare. Procesul de evaluare complexă a elevilor în vederea depistării TSI cuprinde:

- **evaluarea psihologică** care presupune evaluarea profilului de funcționare neurocognitivă (coeficient de inteligență verbal, nonverbal, total), profilului comportamental, emoțional și motivațional-afectiv, precum și a abilităților de funcționare adaptativă. În vederea stabilirii psihodiagnosticului diferențial pot fi efectuate probe specifice de evaluare a atenției, memoriei, funcțiilor senzoriomotorii și vizuospațiale, limbajului, abilităților de procesare fonologică și a altor funcții cognitive implicate în procesul de învățare.
- **evaluarea logopedică** care presupune evaluarea limbajului oral, printr-o abordare componentială (latura fonologică, lexical-semantică, morfosintactică și pragmatică), limbajului scris: citire (corectitudinea exprimată prin numărul și tipul de erori, fluența în citire și înțelegerea textului citit), scrierii (componenta grafomotorie, vizuospațială a scrisului, ortografia, punctuația, tipuri de erori în scris și frecvența lor), numerației și calculului (citirea și scrierea numerelor, corespondența dintre număr și cantitate, simț numeric – comparații cantitative nonsimbolice, corectitudinii și fluenței în operații de calcul, atât în realizarea

SUPPORT DE CURS - CUM SĂ IDENTIFICĂM ȘI SĂ SPRIJINIM ELEVII CU DIFICULTĂȚI DE ÎNVĂȚARE?

algoritmilor, cât și în reactualizarea rezultatelor automatizate, utilizării și înțelegerii limbajului matematic, raționamentului matematic);

- **evaluarea medicală** se realizează, după caz, pentru diagnosticul diferențial: evaluare psihiatrică și neurologică, evaluare oftalmologică, evaluare otorinolaringologie (ORL).

Evaluarea complexă se realizează în conformitate cu prevederile manualului de diagnostic ICD10 și DSM5 și stabilește tipul de tulburare specifică de învățare, precum și nivelul/gradul de severitate (ușor, moderat sau sever).

În urma evaluării complexe se eliberează certificatul de diagnostic, cu specificarea gradului de severitate. Anual, se efectuează reevaluări pentru restabilirea gradului de severitate al TSI, precum și pentru a evita situațiile de acordare a măsurilor de dispensare și instrumentelor compensatorii copiilor diagnosticați greșit.

SCALELE PENTRU DIFERENȚIEREA ABILITĂȚILOR – D.A.S.

Colecția de subteste a acestui instrument de evaluare (scala concepută de Elliot C.D.) acoperă o mare gamă de abilități care pot diferenția copiii cu dificultăți de învățare de restul copiilor. Ele pot constitui un suport orientativ pentru structurarea unei scale autohtone de depistare a copiilor cu astfel de probleme.

Scalele cuprind 17 subteste cognitive și 3 subteste de achiziții școlare, putându-se aplica între 2,5 și 18 ani.

Subteste pentru școlari

1. Memoria figurilor (5-17 ani și 11 luni): măsoară memoria de scurtă durată, abilitățile motorii și vizualo-spațiale. Copilului i se cere să reproducă din memorie - după 5 secunde - o linie desenată.
2. Definiții (5 - 17 ani și 11 luni): măsoară înțelegerea verbală. Se cere copilului să precizeze înțelesul unor cuvinte.
3. Construcția structurii (3 - 17 ani și 11 luni): identic cu cel din seria precedentă.
4. Matrici (5 - 17 ani și 11 luni): măsoară abilitatea raționamentului non- verbal. Copilului i se arată mai multe matrici și i se cere să aleagă, din mai multe variante, desenul care completează cel mai bine matricea (similar cu Raven).
5. Similarități (5 - 17 ani și 11 luni): măsoară raționamentul verbal. Conține întrebări care solicită raționamentul.
6. Raționament secvențial și cantitativ (5 - 17 ani și 11 luni): măsoară abilitățile de-a percepe regulile secvențiale în cadrul relațiilor numerice.

Subteste diagnostice

SUPPORT DE CURS - CUM SĂ IDENTIFICĂM ȘI SĂ SPRIJINIM ELEVII CU DIFICULTĂȚI DE ÎNVĂȚARE?

1. Potrivirea formelor ce seamănă cu literele (4-7 ani și 11 luni): măsoară abilitatea de discriminare vizuală între figuri asimetrice care seamănă cu literele. Copilului i se cere să potrivească anumite semne (rotite în pagină) cu literele alfabetului.
2. Memoria cifrelor (2,5 - 17 ani și 11 luni): măsoară memoria de scurtă durată a seriilor de cifre (serii formate din 2 până la 9 cifre).
3. Memoria figurilor (4 - 17 ani și 11 luni): măsoară memoria verbală de scurtă și lungă durată. I se prezintă copilului o planșă cu imagini și acesta trebuie să reproducă verbal cât mai multe din figurile desenate.
4. Recunoașterea imaginilor (2,5 - 17 ani și 11 luni): măsoară recunoașterea vizuală de scurtă durată, ca opus al memoriei vizuale. După ce i se arată un cartonaș cu una sau mai multe imagini, timp de 5 - 10 secunde, copilul trebuie să arate, pe un alt set de imagini, care dintre ele au fost pe primul cartonaș.
5. Viteza procesării informației (5 - 17 ani și 11 luni): măsoară viteza și acuratețea operațiilor mintale simple. Copilului i se arată o pagină cu figuri și numere și el trebuie să marcheze, cât mai repede posibil, cercul care conține numărul cel mai mare de elemente sau numărul cel mai mare dintr-o suită de numere prezentată aleatoriu.

Teste de achiziție școlară

1. Deprinderi numerice bazale (6 - 17 ani și 11 luni): măsoară deprinderile de calcul elementar.
2. Ortografie (6 - 17 ani și 11 luni): măsoară abilitățile ortografice. În raport de vârsta copiilor se cere acestora să scrie, după dictare, cuvinte și propoziții cu diferite grade de dificultate.
3. Citire (5 - 17 ani și 11 luni): se cere copilului să citească cuvinte scrise pe un cartonaș (de la simple la dificile).

APLICAȚIE: Se formează 4 echipe de lucru, fiecare echipă răspunzând la câte o întrebare:

1. Cum să-l educăm pe copilul dislexic?
2. Ce fel de învățător sunt?
3. Ce fel de profesor sunt?
4. Ce pot să fac eu, ca părinte?

Se oferă timp de lucru participanților.

În cadrul activității se va utiliza tehnica brainstorming-ului pentru colectarea ideilor, urmând apoi ca un lider desemnat, de la fiecare grupă, să prezinte în plen rezultatele activității.

Vom considera răspunsurile ca niște soluții integratoare privind relația copil dislexic-cadru didactic-părinte.

MODULUL 3. Cum putem interveni în cazul elevilor cu TSI?

Instrumente compensatorii, măsuri de dispensare și evaluare adaptată.

TSI este o tulburare de prelucrare a informațiilor, care nu se rezolvă odată cu creșterea copilului, unele caracteristici rămânând prezente pe parcursul întregii vieți. Există însă terapii specifice, cum ar fi metodele: Meixner, Sindelar, NILD, Gosy, Ayres, TSMT, etc., cu ajutorul cărora simptomele pot fi ameliorate și se pot preveni tulburările în dezvoltarea personalității.

- **Metoda Meixner** experimentată de logoped-psihologul ungar Dr. Meixner Ildikó, este o metodă complexă fonetico-analitico-sintetică-logopedică în care se pune accent pe emiterea, analiza și sinteza sunetelor. Această metodă vine în sprijinul copilului dislexic prin folosirea metodelor psihologice și prin faptul că se adaptează la ritmul și nevoile lui, prevenind posibilitatea de a greși.
- **Metoda Sindelair** este o metodă de prevenție și de terapie, destinată copiilor predispuși spre dislexie (5-7 ani) și copiilor dislexici (7-15 ani). Metoda elaborată de către psihologul austriac Brigitte Sindelar vizează identificarea și dezvoltarea acelor capacități cognitive a căror disfuncționalitate cauzează apariția tulburărilor de învățare.
- **Metoda NILD** este de a spori competențele studenților și încrederea în sine pentru ca aceștia să poată studia independent în toată viața. Filozofia sa este ca fiecare individ să poată învăța. În acest sens, oferă un tratament specific pentru sistemele cognitive slabe și vulnerabile.
- **Metoda Ayres**, elaborată de către Anna Jean Ayres, cercetătoare și psiholog din California, încearcă să amelioreze disfuncția de integrare senzorială prin diferite stimulări ale copiilor. Prin impulsuri senzoriale variate se dezvoltă sistemul de echilibru, reflexele primitive dispar, mișcările ochilor devin normale, se organizează mai bine integrarea celor două părți ale corpului, adică se maturizează sistemul nervos. Această terapie este folosită și pentru tratarea tulburărilor de învățare.
- **Metoda TSMT**, respectiv evaluarea stării sistemului nervos pentru copii mai mari de 5 ani - și cele trei forme de terapii - TSMT I, TSMT II și gimnastica de reabilitare prin hidroterapie (HRG), puse în practică de specialiști din Ungaria, de la Fundația BHRG.

SUPPORT DE CURS - CUM SĂ IDENTIFICĂM ȘI SĂ SPRIJINIM ELEVII CU DIFICULTĂȚI DE ÎNVĂȚARE?

www.desprecopii.com > Scolarul

Succesul terapiei este influențat de identificarea timpurie a problemei și începerea unei terapii adecvate cât mai repede. În cazul în care părintele sau cadrul didactic observă prezența simultană a mai multor simptome ale predispoziției spre dislexie, este importantă orientarea copilului spre specialiști pentru a stabili diagnosticul și a începe terapia potrivită pentru copil.

Părintele, după obținerea certificatului de orientare școlară și profesională, se adresează unității de învățământ în vederea întocmirii **Planului educațional personalizat – PEP**, care cuprinde:

- datele personale ale elevului;
- tipologia tulburării (conform diagnosticului);
- recomandări cu privire la intervenția individualizată și personalizată;
- instrumente compensatorii utilizate;
- măsuri de dispensare adoptate;
- forme de evaluare/verificare personalizate pe parcursul semestrelor și la evaluările naționale/bacalaureat.

PEP-ul se elaborează, de regulă, în primul semestru al anului școlar și apoi, pe baza lui, se stabilesc modalitățile de evaluare și verificare pe parcursul anului școlar sau la finalul ciclurilor de învățământ.

Cu acordul consiliului de administrație al școlii și cu la recomandarea

SUPPORT DE CURS - CUM SĂ IDENTIFICĂM ȘI SĂ SPRIJINIM ELEVII CU DIFICULTĂȚI DE ÎNVĂȚARE?

specialistului, pentru fiecare caz în parte, elevii cu TSI pot folosi materiale sau instrumente compensatorii, inclusiv tehnologii asistive și de acces și vor beneficia de evaluare adaptată pe parcursul semestrelor.

Măsurile compensatorii sunt strategii de adaptare curriculară instrucțională, care îi vor permite elevului să compenseze, din punct de vedere funcțional, carențele determinate de prezența TSI. Cuprind măsuri, materiale, adaptate, tehnologii asistive. Aceste măsuri și instrumente de adaptare instrucțională respectă principiul egalității de șanse, astfel încât elevul cu TSI să participe autonom la activitatea instructiv-educativă.

Instrumente compensatorii sunt instrumentele didactice și tehnologice care substituie sau facilitează performanța în condițiile existenței unei abilități deficitare. Instrumentele compensatorii absolvă elevul cu TSI de o prestație care devine dificilă din cauza tulburării, fără să-i faciliteze, din punct de vedere cognitiv, sarcina de lucru. Utilizarea unor asemenea instrumente nu se realizează la nivelul întregii clase, ci doar elevilor cu TSI.

Măsurile de dispensare sunt intervenții care permit elevului să nu realizeze anumite activități care, din cauza tulburării specifice de învățare, devin extrem de dificile și nu îmbunătățesc procesul de învățare.

Evaluarea adaptată este o diferențiere care se realizează la nivelul practicilor de evaluare pedagogică a elevilor, pentru a răspunde cerințelor educaționale specifice lor. Evaluarea pedagogică adaptată comportă mai multe niveluri de la flexibilitatea pedagogică la acomodarea și modificarea de substanță a conținutului evaluării. Adaptarea evaluării, în raport cu nivelul la care se produce, poate fi realizată de cadrul didactic la clasă (flexibilitate pedagogică sau adaptare) sau de echipa multidisciplinară care se ocupă de caz (prin intermediul PEP). Evaluarea adaptată de face în raport cu gradul de severitate al TSI, cu gradul de afectare a unei sau mai multor abilități școlare:

- **TSI ușoară** - abordare prin prisma flexibilității pedagogice, adaptări minimale ale instrumentelor și modalităților de evaluare;
- **TSI moderată** – adaptări care sunt concordante cu adaptările curriculare pe care le reclamă nevoile educaționale ale elevului și care sunt specifice tipului/tipurilor de abilitate școlară perturbată/perturbate;
- **TSI severă** – adaptări și modificări ample, care presupune un proces decizional complex cu mai mulți factori de decizie. Decizia luată în echipă multidisciplinară cu un profesor psihopedagog/ de sprijin care să realizeze managementul cazului, împreună cu profesorul de la clasă.

1. MĂSURI COMPENSATORII:

- computer/tabletă cu software – sintetizator vocal, care transformă tema de citire într-o temă de ascultare;
- aparat de înregistrare care permite elevului să își completeze notițele în timpul lecției (reportofon, tabletă,etc.);
- hărți mentale, scheme conceptuale ale unității de studiu;
- manuale și cărți în format digital (audio-book);
- dicționare, vocabulare digitale;
- tabele cu: lunile anului, anotimpurile, zilele săptămânii, formule, definiții etc;
- texte cu imagini, sinteze, scheme;
- prezența cadrului didactic care să citească itemii textului din manual, sarcinile de rezolvat;
- computer cu program de scriere video, cu corector ortografic care permite realizarea unor texte suficient de corecte fără un efort suplimentar de recitare și de corectare a greșelilor;
- fotocopii adecvate ale unității de studiu;
- calculator;
- alte instrumente tehnologice mai puțin evolute: tabela pitagoreică de măsuri, tabel cu formule matematice, scheme conceptuale, etc.;
- altele, la decizia cadrului didactic.....

2. MĂSURI DE DISPENSARE:

- dispensarea cititului cu voce tare în fața clasei;
- dispensarea citirii autonome a unor texte a căror lungime și complexitate nu sunt compatibile cu nivelul de abilitate al copilului;
- cantitatea excesivă de teme pentru acasă;
- memorarea poeziilor, formulelor, tabelelor, definițiilor;
- dispensarea studierii limbilor străine în formă scrisă sau citită;
- efectuarea mai multor teste/ evaluări la puțină vreme unele de altele;
- dispensarea scrierii rapide după dictare;
- dispensarea de notițe scrise;
- dispensarea copierii după tablă, recopierea textelor;
- dispensarea respectării timpului pentru realizarea sarcinilor în scris;
- dispensarea temelor scrise pentru acasă pentru cazurile severe de disgrafie;
- dispensarea memorării tablei înmulțirii;
- altele, la decizia cadrului didactic....

3. EVALUARE ADAPTATĂ PE PARCURSUL SEMESTRELOR:

- ➔ testele și verificările vor fi anunțate din timp, cel puțin cu 24 de ore înainte;
- ➔ se asigură timp suplimentar (30-60 de min.) pentru realizarea sarcinilor sau se asigură verificări cu cerințe mai puține;
- ➔ se introduc probe informatizate;
- ➔ se asigură citirea cu voce tare de către profesor a sarcinilor de efectuat în timpul verificărilor;
- ➔ se asigură folosirea instrumentelor compensatorii atât la probele scrise cât și la cele orale;
- ➔ se vor prevedea verificări orale ca alternativă la cele scrise;
- ➔ în notarea la probele orale se va ține cont de capacitățile lexicale și expresive ale elevului;
- ➔ evaluările vor fi concepute astfel încât să limiteze scrisul (exerciții de bifat, de unit, etc.);
- ➔ la notarea testelor scrise se va ține cont de conținut, nu de formă;
- ➔ se asigură folosirea calculatorului, tablei pitagoreice, tabelului cu formule, etc.;

Recomandarea pentru alegerea și asigurarea instrumentelor compensatorii, măsurilor de dispensare și evaluare adaptată, conform tipului de TSI (dislexie, disgrafie și discalculie) se regăsește în îndrumătorul prevăzut în **anexa 2**.

Activitățile de recuperare individualizată, modalitățile didactice personalizate, instrumentele compensatorii și de dispensare sunt comunicate de cadrul didactic familiei elevului, cu scopul de a asigura un instrument util continuității didactice și stabilirii de comun acord cu familia a măsurilor întreprinse.

APLICAȚIE: Precizați 5 măsuri compensatorii, 5 măsuri de dispensare și 5 măsuri de evaluare adaptată pe parcursul semestrelor, în cazul dislexiei, disgrafiei/disortografiei și a discalculiei.

Se formează 3 grupe, pentru fiecare tip de tulburare de învățare, în funcție de disciplinele predate.

Se oferă timp de lucru participanților, apoi liderul desemnat de la fiecare grupă va prezenta rezultatele activității.

Se urmărește cunoașterea și folosirea adecvată a intervențiilor în cazul elevilor cu TSI, pentru îmbunătățirea procesului de învățare.

MODULUL 4. Cum adaptăm curriculumul național în raport cu nevoile speciale ale elevilor?

Strategii educative și didactice de dezvoltare și ajutor compensativ.

Adaptarea curriculară este orice măsură prin care se accesibilizează curriculumul național în raport cu nevoile speciale ale elevilor. Astfel se pot stabili mai multe niveluri de adaptare, de la adaptarea contextului fizic, a metodelor de predare și până la adaptarea conținutului și a cerințelor curriculare.

Augmentarea curriculară presupune îmbogățirea standardelor curriculare cu strategii de procesare executivă care facilitează achiziția și generalizarea informației.

Metodele de augmentare a curriculumului includ:

- strategii de învățare sau cognitive;
- strategii de învățare orientate pe elev;
- strategii de stimulare a autodeterminării.

Modificarea curriculumului presupune ca echipa implicată în elaborarea PEP-ului să adauge în conținutul formal al curriculumului elevului ceea ce nu se află în curriculumul general.

Cadrelor didactice trebuie să cunoască și să utilizeze o gamă diversificată de strategii didactice care să și să sprijine rezolvarea dificultăților de învățare în clasă.

În acest context, profesorul trebuie să îndeplinească o serie de **cerințe**, precum:

- să cunoască bine dificultățile de învățare ale fiecărui elev, modul lor de manifestare și domeniul în care apar;
- să se asigure că elevii aflați în situație dificilă au achiziționat aptitudinile prelabile;
- să adapteze materialul didactic folosit la fiecare temă;
- să procure materialul de sprijin atunci când este nevoie;
- să-și rezerve un timp necesar în fiecare oră pentru a evalua eficacitatea activităților de învățare și predare;
- învățătorul/profesorul clasei trebuie să organizeze situații de învățare variate la care să participe toți elevii, inclusiv cei cu dificultăți;
- învățarea trebuie să se producă într-un mediu stimulat și adecvat pentru toți copiii, deci și pentru cei care primesc o intervenție suplimentară în afara clasei

Predarea eficientă a curriculumului implică o serie de **strategii**, cum ar fi:

- ajutorul pentru dezvoltarea abilităților organizatorice și posibilitatea de a le folosi;
- atență supraveghere și îndrumare;
- sarcini împărțite în etape mai mici, realizabile;
- găsirea oportunităților frecvente de a oferi feedback;

SUPPORT DE CURS - CUM SĂ IDENTIFICĂM ȘI SĂ SPRIJINIM ELEVII CU DIFICULTĂȚI DE ÎNVĂȚARE?

- informații în scris, care nu sunt complexe sau extinse;
- folosirea semnelor și simbolurilor în clasă pentru a evidenția informațiile cheie sau pentru a facilita comunicarea;
- evitarea activităților extinse în scris;
- ajutor și sprijin pentru prezentarea rezultatelor muncii lor și accesul la echipamente TIC;
- strategii pentru prezentarea conceptelor matematice pe etape și o varietate de posibilități de a le repeta și aplica;
- repetarea și consolidarea conceptelor și informațiilor cheie;
- oportunități frecvente de a repeta și aplica abilitățile nou deprinse; folosirea semnelor și simbolurilor pentru a sublinia informațiile transmise verbal și a-i ajuta să-și comunice eficient ideile;
- laudarea elevilor și oportunitatea de a le recunoaște succesele pentru a le spori respectul de sine, a-i ajuta să aibă încredere în capacitatea lor de a învăța și de a iniția și duce la îndeplinire sarcini;
- oportunități și activități pentru dezvoltarea capacității de concentrare;
- oportunități frecvente de a lucra în colaborare, pe perechi sau în grupuri mici;
- încurajare și sprijin pentru a-i convinge să ceară ajutor atunci când au nevoie.

Adaptarea procedurilor de examinare la Evaluarea Națională pentru elevii cls.a VIII-a și la examenul de Bacalaureat, în cazul elevilor cu TSI orientați școlar și profesional, se face prin:

- asigurarea unui timp suplimentar din timpul alocat inițial pentru elaborarea lucrării;
- în cazul elevilor cu dislexie citirea subiectelor este asigurată de către un profesor asistent; subiectele se citesc pe rând, în ordinea în care se elaborează lucrarea;
- în cazul elevilor cu disgrafie elevul are dreptul la evaluare orală sau va dicta conținutul lucrării unui profesor asistent;
- în cazul elevilor cu discalculie se asigură folosirea calculatorului, a tablei pitagoreice sau table cu formule.

Până în prezent, integrarea realizată prin intermediul adaptării curriculare a dat rezultate, cu precădere pentru elevii cu deficiențe ușoare și moderate. Rezultate notabile s-au obținut, în acest sens, în realizarea unui curriculum individualizat și simplificat pentru copiii cu debilitate mintală integrați în școala de masă. În cazul elevilor cu deficiențe fizice sau senzoriale, *adaptarea curriculară se realizează, mai ales prin extensiune*, vizând, în plus, aspecte legate de orientarea spațială, demutizare, socializare, comunicare, însușirea unor limbaje adiționale sau activități practice,

destinate pregătirii profesionale corespunzătoare.

Metode și procedee cu caracter general în corectarea tulburărilor lexico-grafice

Metode și procedee cu caracter general

Aceste metode pregătesc subiectul pentru aplicarea metodologiei specific logopedice și facilitează efectele acțiunii metodelor specifice. Multe din aceste metode și procedee se pot efectua sub formă de **joc** în funcție de vârsta subiectului sau li se pot imprima un caracter de distracție, relaxare și înlăturare a oboselii.

a. Exerciții pentru dezvoltarea musculaturii degetelor și a mâinii

Au o importanță deosebită pentru formarea mișcărilor fine ale degetelor și mâinilor, ceea ce contribuie la o mai bună ținere în mână a instrumentului de scris, la evitarea oboselii și la alunecarea facilă pe foaia de scris, iar ca efect, creșterea vitezei acțiunii și adoptarea unei scrieri „silențioase”. Exercițiile sunt îmbinate cu adoptarea poziției corecte a întregului corp.

Aceste exerciții se pot desfășura în forme variate:

- mișcări ritmice de întindere a brațelor și scuturare a lor, astfel încât să se transmită vibrația pe întreaga fibră musculară;
- prinderea și apucarea mingii;
- menținerea pe o perioadă de timp atârnat de o bară ori de o frânghie;
- trasarea cu degetul a unor contururi precise într-o ladă cu nisip;
- întinderea corpului paralel cu podeaua și sprijinirea pe mâini și vârful picioarelor, pentru executarea flotărilor;
- închiderea și deschiderea ritmică a degetelor;
- apropierea și îndepărtarea alternativă și ritmică a degetelor;
- mișcarea degetelor prin imitarea cântatului la fluier sau la pian;
- trasarea cu degetul în aer a literelor;
- decuparea și colorarea literelor.

b. Educarea și dezvoltarea auzului fonematic

Auzul fonematic privește capacitatea de a identifica și diferenția sunetele limbii, de a distinge între sunet și literă, între sunet și reprezentarea sa grafică. Existența tulburărilor auzului fonematic sau slaba dezvoltare a acestuia determină dificultăți nu numai la nivelul emisiei, dar și la cel al discriminării literelor și reprezentării lor în plan grafic. Pe măsura obținerii unor rezultate pozitive în dezvoltarea auzului fonematic, se îmbunătățesc, în special, cititul și scrierea după dictare.

Dezvoltarea auzului fonematic, la copii se poate face sub formă de **joc** prin:

SUPPORT DE CURS - CUM SĂ IDENTIFICĂM ȘI SĂ SPRIJINIM ELEVII CU DIFICULTĂȚI DE ÎNVĂȚARE?

- recitarea cu intonație a unor poezioare scurte;
- ghicirea vocii unor copii pe care nu-i vede;
- folosirea silabelor și a cuvintelor paronime (tuș-duș, spate-spade, roate-roade, tata-data, vata-fata, var-far, vag-fag, vină-fină, lac-rac, lege-rege, lamă-ramă, etc);
- exerciții de conștientizare a asemănărilor și deosebirilor dintre literele de tipar și reprezentarea lor grafică de mână;
- alegerea și diferențierea sunetelor și literelor asemănătoare acustico-optice din cuvinte;
- formarea de cuvinte din litere și sunete ce pot fi confundate;
- sublinierea literelor asemănătoare dintr-un text;
- perceperea tactil- kinestezică în relief a grafemelor asemănătoare;
- pronunțarea unui sunet și găsirea lui în text;
- analiza fonetică a cuvântului înaintea scrierii acestuia.

c. Educarea și dezvoltarea capacității de orientare și structurare spațială

În formarea deprinderilor de scris-citit funcționarea corectă a activității de orientare și structurare spațială devine o condiție pentru trasarea semnelor grafice și urmărirea succesiunii desfășurării literelor în cuvinte, a cuvintelor în fraze, a succesiuni rândurilor și repetarea spațiilor între ele.

Tulburările de structurare spațială, cu efecte negative în dimensionarea și plasarea defectuoasă a grafemelor în spațiul paginii ori de percepere corectă a literelor și a raporturilor dintre ele, pot fi înlăturate prin procedee și prin exerciții de formare a deprinderilor de reprezentare grafică a unor forme mai simple, la început, cu ajutorul desenului și reproducerii figurilor geometrice, folosind bețișoare, conștientizarea caracteristicilor liniei drepte și ale liniilor paralele, a uniformității literelor și grafemelor din aceeași categorie, a respectării distanței egale dintre grafeme și cuvinte în scris, a respectării constante a înclinației scrisului sau a verticalității acestuia.

d. Înlăturarea atitudinii negative față de scris-citit și educarea personalității

Ca orice altă tulburare de vorbire dixlexo-disgrafia, odată instalată, determină o stare de neliniște și teamă de insucces, de penibilitate și de subapreciere, ceea ce îl face pe subiect să trăiască momente stresante. Repetarea insuccesului școlar, ca urmare a neputinței exprimării corecte prin comportamentul lexico-grafic, accentuează starea de oboseală intelectuală și fizică. Acestea imprimă personalității logopatului un aspect negativist, care perturbă relațiile cu cei din jur și închiderea în sine, izolarea de anturaj. Pentru înlăturarea acestor comportamente, cel mai eficace procedeu este cel al psihoterapiei. Un loc important în psihoterapie îl ocupă **jocul**. Se urmărește să se înlătore sentimentul de inferioritate instalat. Subiectul trebuie convins că dixlexo-disgrafia poate fi înlăturată și că încrederea în forțele proprii devine o componentă a succesului. Se mai poate folosi **desenul și dramatizarea**, care permit

pătrunderea în relațiile complexe ce definesc personalitatea.

Recomandări și sugestii de ordin general pentru profesorii de la clasă și pentru părinți:

Profesorul eficient își sprijină elevii prin:

- stabilirea clară a scopului activităților didactice, ținând cont de faptul că un copil cu dificultăți de învățare are un ritm propriu de evoluție și nu poate învăța numai prin utilizarea metodelor tradiționale;
- acceptarea și valorizarea diversității și opțiunilor diferite;
- reflectarea asupra activităților desfășurate și evaluarea permanentă a intervențiilor sale și ale copiilor; de multe ori, comportamentele inadecvate ale copiilor apar din cauza neutilizării metodelor de lucru adaptate potențialului individual al acestora;
- utilizarea flexibilă a tuturor resurselor disponibile; colaborarea cu echipa de specialiști;
- folosirea cooperării în clasă și în afara ei, evitarea izolării copilului, ironizării acestuia de către colegii săi; valorizarea și încurajarea elevului cu dificultăți de învățare în efectuarea activităților zilnice, în luarea deciziilor, în alegerea soluțiilor și în obținerea progresului.

Se recomandă atât profesorilor, cât și părinților:

- să vorbească sincer despre problemele pe care le întâmpină copilul;
- să amintească permanent copilului că este inteligent, dar este diferit de ceilalți, prin felul în care învață;
- să identifice punctele forte și talentele copilului, să îl încurajeze, să și le dezvolte;
- antrenarea copilului în strategii care să ofere succesul unor activități la care acesta are probleme;
- sprijinirea permanentă a copilului către progres, realizare;
- acordarea ajutorului la efectuarea temelor;
- acordarea prin propriul comportament, a unui model, când copilul citește sau scrie;
- stabilirea unor scopuri precise, a unor așteptări realiste;
- colaborarea cu specialiștii;
- ascultarea copilului când dorește să vorbească;
- sprijinirea copilului în identificarea propriilor nevoi și argumentarea rezolvării acestora;
- aprecierea copilului pentru unicitatea sa, calitățile sale speciale și contribuțiile personale la activități.

SUPPORT DE CURS - CUM SĂ IDENTIFICĂM ȘI SĂ SPRIJINIM ELEVII CU DIFICULTĂȚI DE ÎNVĂȚARE?

APLICAȚIE:

Se formează 2 echipe, una dintre ele va identifica factorii extrinseci, iar cealaltă factorii intrinseci, care determină apariția tulburărilor specifice de învățare.

În cadrul activității se va utiliza tehnica brainstorming-ului, pentru colectarea ideilor, care vor fi cuprinse apoi în diagrama Ishikawa.

Bibliografie:

1. Ordin nr.3124/2017 din 20.01.2017 privind aprobarea Metodologiei pentru asigurarea suportului necesar elevilor cu tulburări de învățare.
2. Anexă la OMEN nr.3124/2017 privind Metodologia pentru asigurarea suportului necesar elevilor cu tulburări de învățare.
3. Eva, Bartok, *Copilul dislexic, o responsabilitate comună*, Ghid destinat cadrelor didactice și părinților copiilor cu TSI, Ed.S.C.OSLI SRL, Târgu Mureș, 2017.
4. Conferință internațională, *Neuropsihologia tulburărilor specifice de învățare*, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, București, 17-19.11.2017.
5. Program de formare continuă, *Evaluarea în învățământul primar*, Gina Matei, Olt, 2002-2004.
6. OECD, *Politici în educație pentru elevii în situații de risc și pentru cei cu dizabilități din Europe de sud-est*, Paris, 2007;
7. Violeta, Wiederman, *Repere teoretice și practice utile profesorului itinerant*, format pdf.
8. http://www.academia.edu/10831275/Dificultatile_de_invatare
9. dislexic.ro › Despre dislexie › Terapia dislexiei
10. nild.hu/hu/nild-fejlesztés/
11. www.satunareonline.ro/.../Metodele-de-terapie-de-la-Centrul-Â
„Fericitul-Scheffler-Ja.
12. ascr.ro/dialog-social/wp-content/uploads/2011/.../CHESTIONAR-evaluare-curs.pdf
13. <https://www.calameo.com/books/003869475c213ec92960b>

PORTOFOLIU

PENTRU EVALUAREA FINALĂ A CURSULUI

Cum să identificăm și să sprijinim elevii cu tulburări specifice de învățare?

Portofoliul pentru evaluarea finală este individual, va fi realizat de către cursanți la finalul programului de formare și va conține:

1. Completarea un Plan educațional personalizat – PEP pentru un elev cu TSI.
2. Alcătuirea unui proiect didactic inovator, la disciplina predată, pentru progresul în învățare al unui elev cu cerințe educaționale speciale. Proiectul va cuprinde și fișe de lucru adaptate.

ANEXA nr. 1

INSTRUMENTE METODOLOGICE PENTRU IDENTIFICAREA PERSOANELOR CU RISC DE DIAGNOSTICARE A TULBURĂRILOR SPECIFICE DE ÎNVĂȚARE

<i>Elevul/a:</i>
<i>Școala:</i>
<i>Clasa:</i>
<i>Data nașterii:</i>
<i>Data completării:</i>
<i>Perioada de observare la clasă:</i>

NOTĂ: pentru completarea acestui chestionar este necesară o perioadă de observare la clasă a elevului de 6 luni consecutive pe parcursul aceluiași an școlar.

Bifați cu “X” itemii observați / constatați la fiecare dintre următoarele criterii. (Pentru răspunsurile pozitive (“DA”), marcați prin încercuire gradul estimat de severitate a comportamentului observat : ușor / moderat / sever):

Criteriul I

Elevul nu atinge performanța școlară medie așteptată conform vârstei și dezvoltării sale intelectuale, manifestând deficiențe în achizițiile școlare într-una sau mai multe din următoarele arii:

Arii de performanță școlară:		
I.1. Exprimare verbală (orală) Exemple de dificultăți (fără a se limita la acestea): are un vocabular sărac, dificultăți narative și/sau de conversație socială, face frecvent greșeli de articulare, pronunție, acord gramatical, sintaxă a frazei, utilizare a cuvintelor cu sensul cel mai potrivit în exprimarea verbală orală, etc	DA Ușor / moderat / sever	NU
I. 2. Înțelegere (comprehensiune) verbală orală Exemple de dificultăți (fără a se limita la acestea): nu este interesat de activitățile de ascultare (ex: povești, texte literare, cântece), are dificultăți de a urma instrucțiunile	DA Ușor / moderat / sever	NU

verbale orale, de a distinge între sunete sau cuvinte similare, de a-și lua notițe după instrucțiuni prezentate verbal, reține și redă cu dificultate informațiile prezentate verbal etc.		
I.3. Citit		
a. Fluența: Exemple de dificultăți (fără a se limita la acestea): citește cu greutate, rar (pe litere, grupuri mici de litere sau silabe), fără intonație și fără a respecta semnele de punctuație, ezită sau greșește frecvent în special la cuvintele noi sau cele polisilabice, a celor cu structuri consonantice sau vocalice, face greșeli de despărțire a cuvintelor în silabe, obosește foarte repede citind și evită această activitate, pierde rândul când citește etc	DA Ușor / moderat / sever	NU
b. Corectitudine: Exemple de dificultăți (fără a se limita la acestea): nu identifică corect sunetele în cuvânt sau cuvintele în propoziții, omite sau adaugă litere, silabe, cuvinte, înlocuiește litere cu altele asemănătoare (vizual sau fonetic), înlocuiește cuvintele citite parțial cu alte cuvinte asemănătoare, inventează cuvinte, inversează litere sau silabe etc.	DA Ușor / moderat / sever	NU
c. Comprehensiune: Exemple de dificultăți (fără a se limita la acestea): citește fără intonație, are dificultăți în a povesti ceea ce a citit, în a face predicții pe baza textului citit parțial, nu înțelege ceea ce citește și un poate răspunde la întrebări pe baza textului citit, etc.	DA Ușor / moderat / sever	NU
I. 4. Scris.		
a. Rapiditate Exemple de dificultăți (fără a se limita la acestea): scrie foarte lent, rămâne în urmă la dictări, obosește foarte repede în activitățile care implică scrisul, manifestă aversiune față de scris și evită această activitate, etc.	DA Ușor / moderat / sever	NU
b. Corectitudine Exemple de dificultăți (fără a se limita la acestea): face frecvent greșeli de ortografie și punctuație, uită sau inversează forma literelor sau cifrelor (scrie în oglindă), omite sau adaugă litere, silabe, cuvinte, confundă literele asemănătoare vizual, face greșeli în redactarea cuvintelor de legătură (adesea lipsesc sau sunt contopite cu celelalte cuvinte mai lungi), face frecvent greșeli de scriere după dictare sau la copierea unui text (de pe tablă sau carte), face erori sintactice sau de organizare grafică a paragrafelor etc.	DA Ușor / moderat / sever	NU
c. Aspect caligrafic Exemple de dificultăți (fără a se limita la acestea): scrie greu lizibil, disproporționat, dezorganizat, nu respectă rândurile, direcția de scris și alineatul, nu așează corect cifrele unele sub altele, etc.	DA Ușor / moderat / sever	NU
I. 5. Calcul și raționament matematic: Exemple de dificultăți (fără a se limita la acestea): prezintă dificultăți în învățarea, înțelegerea și utilizarea corectă a conceptelor și simbolurilor matematice, nu poate efectua sau efectuează cu dificultate mental operații de secvențiere (ex: numărat din 2 în 2 etc), operații matematice simple sau cu trecere peste ordin, învață cu dificultate tabla înmulțirii și împărțirii, nu înțelege cerințele problemelor de matematică, rezolvă cu dificultate raționamente matematice simple sau complexe, are dificultăți în a interpreta grafice, tabele, scheme sau harți, etc	DA Ușor / moderat / sever	NU

Criteriul II:

Elevul **nu face progrese suficiente** pentru a atinge nivelul mediu așteptat al achizițiilor școlare în una sau mai multe dintre ariile identificate la punctul precedent **în ciuda unui efort susținut de instruire adecvată pe o perioadă de timp de 6 luni consecutive.**

Astfel, după o perioadă de observare și instruire adecvată de 6 luni consecutive, sunt constatate una sau mai multe din următoarele condiții:

Elevul manifesta o discrepanță semnificativă între:		
II.1. dezvoltarea intelectuală și reușita școlară/ rezultatele școlare	DA usor / moderat / sever	NU
II. 2. sarcinile/ activitățile orale și sarcinile/ activitățile scrise	DA usor / moderat / sever	NU
II.3. performanțele obținute la diferite discipline școlare	DA usor / moderat / sever	NU
II. 4. capacitatea de înțelegere și capacitatea de memorare	DA usor / moderat / sever	NU
II. 5. efortul depus și rezultatul obținut	DA usor / moderat / sever	NU

**Îndrumător pentru recomandarea/asigurarea instrumentelor compensatorii,
măsurilor de dispensare, evaluare adaptată, în funcție de simptomatologia copiilor cu
tulburări specifice de învățare.**

Abilitatea deficitară	Simptomatologia	Măsuri compensatorii	Măsuri de dispensare	Evaluare adaptată
Dislexia	<ul style="list-style-type: none"> - citire lentă - citirea nu este cursivă - citire cu multe greșeli (confundă literele, omite sau adaugă literele, silabele, cuvintele, inversează silabele sau cuvintele scurte, citește cuvintele distorsionate, incomplete, eronate, repetă silabele din cuvânt) - are dificultăți în înțelegerea textului citit - dificultăți în povestirea textului citit - dificultăți în memorarea textului, poeziei - este nesigur la citirea unor litere - a învățat încet și greu literele, citirea silabelor - greșește frecvent rândul în citirea textului - nu citește cu plăcere 	<ul style="list-style-type: none"> - computer/tabletă cu software -sintetizator vocal, care transformă tema de citire într-o temă de ascultare - aparat de înregistrare care permite elevului sau să-si completeze notițele în timpul lecției (tabletă, reportofon,etc) - hărți mentale, scheme conceptuale ale unității de studiu - manuale și cărți în format digital (audio-book) - dicționare, vocabulare digitale - tabele cu: lunile anului, anotimpurile, zilele săptămânii, alfabetul, formule, definiții,etc. - texte cu imagini, sinteze, scheme - prezența cadrului didactic care să citească itemii textului din manual, sarcinile de rezolvat, chestionarele cu răspunsuri multiple - altele, la decizia cadrului didactic 	<ul style="list-style-type: none"> - dispensarea cititului cu voce tare în fața clasei - dispensarea citirii autonome a unor texte a căror lungime și complexitate nu este compatibilă cu nivelul de abilitate al copilului - cantitatea excesivă de teme pentru acasă - memorarea poeziilor, formulelor, tabelor, definițiilor - dispensarea studierii limbilor străine în forma scrisă sau citită - efectuarea mai multor teste/ evaluări la puțină vreme unele după altele - altele, la decizia cadrului didactic 	<ul style="list-style-type: none"> - testele și verificările vor fi anunțate din timp - se asigură timp suplimentar (30 - 60 de minute) pentru execuția probelor sau se asigură verificări cu mai puține cerințe - se introduc probe informatizate - se asigură citirea cu voce tare de către profesor a sarcinilor de efectuat în timpul verificărilor. subiectele se citesc pe rând, în ordinea în care se elaborează lucrarea - sunt asigurare folosirea instrumentelor compensative atât la probele scrise cât și la cele orale - se vor prevedea verificări orale ca alternativă la cele scrise (mai cu seama la limbile străine) - în notarea la

Abilitatea deficitară	Simptomatologia	Măsuri compensatorii	Măsuri de dispensare	Evaluare adaptată
	<ul style="list-style-type: none"> - citește mai greu în fața celorlați - obosește repede în timpul citirii - dificultăți a memoriei de lucru - capacitate de exprimare deficitară, greutăți în găsirea cuvintelor, disgramatism - dificultăți la orientarea în timp și spațiu - tulburări de atenție - dificultăți la seriare, organizare 			<p>probele orale se va ține cont de capacitățile lexicale și expresive ale elevului</p>
Disgrafie/ disortografie	<ul style="list-style-type: none"> - scriere lentă, pentru îndeplinirea sarcinii în scris are nevoie de un timp de execuție peste medie - scriere cu multe greșeli (confundă literele, omite sau adaugă literele, silabele, inversează silabele sau cuvintele scurte, scrie cuvintele legate, desparte cuvintele în două, scrie cuvinte fără sens, fără diacritice, desparte 	<ul style="list-style-type: none"> - computer cu program de scriere video, cu corector ortografic, care permite realizarea unor texte suficient de corecte fără un efort suplimentar de recitare și de corectare a eventualelor greșeli - software pentru realizarea hărților mentale, scheme conceptuale - fotocopii adecvate ale unității de studiu - tabel cu lunile anului, zilele săptămânii, anotimpurile, tabel alfabetic - dicționar digital (sub formă de 	<ul style="list-style-type: none"> - dispensarea scrierii rapide după dictare. - dispensarea luării de notițe scrise - dispensarea copierii de pe tablă, recopierea textelor - dispensarea respectării timpilor pentru realizarea sarcinilor de lucru în scris - cantitatea excesivă de teme pentru acasă - scrierea de mână a temelor pentru acasă 	<ul style="list-style-type: none"> - testele și verificările vor fi anunțate din timp - se asigură timp suplimentar (30 - 60 de minute) pentru execuția probelor sau se asigură verificări cu mai puține cerințe - în funcție de situație, evaluările vor fi de așa natură încât să limiteze scrisul (de ex. exerciții cu spațiu de completat, exerciții de bifat, unit, etc) - se introduc probe

Abilitatea deficitară	Simptomatologia	Măsuri compensatorii	Măsuri de dispensare	Evaluare adaptată
	<p>incorect cuvintele în silabe)</p> <ul style="list-style-type: none"> - este nesigur la scrierea unor litere - inversează direcția trasării liniilor la scrierea literelor - ținerea incorectă a instrumentului de scris, obosirea mâinii - scriere urâtă, dezordonată sau indescifrabilă, aspectul general al scrisului este inestetic - se orientează greu în pagina caietului, nu reușește să scrie pe linie - dificultăți de scriere după dictare - copiere incorectă - nu utilizează în scriere regulile gramaticale învățate - la compunere alcătuirea de propoziții este deficitară, incorectă din punct de vedere gramatical - nu scrie cu plăcere 	<p>tabletă sau pe computer)</p> <ul style="list-style-type: none"> - altele, la decizia cadrului didactic 	<p>pentru cazurile severe de disgrafie (se acceptă scrierea pe calculator sau transcriere de către părinte)</p> <ul style="list-style-type: none"> - dispensarea studierii limbilor străine în forma scrisă. - efectuarea mai multor teste/ evaluări la puțină vreme unele după altele - altele, la decizia cadrului didactic 	<p>informatizate</p> <ul style="list-style-type: none"> - sunt asigurate folosirea instrumentelor compensative atât la probele scrise cât și la cele orale - la notarea/ evaluarea testelor scrise se ține cont de conținut, nu de formă
Discalculia	<ul style="list-style-type: none"> - calculează lent, nesigur - dificultăți în recunoașterea și 	<ul style="list-style-type: none"> - calculator care să faciliteze operațiile de calcul - alte instrumente 	<ul style="list-style-type: none"> - dispensarea memorării tablei înmulțirii. - dispensarea 	<ul style="list-style-type: none"> - testele și verificările vor fi anunțate din timp - se asigură timp

Abilitatea deficitară	Simptomatologia	Măsuri compensatorii	Măsuri de dispensare	Evaluare adaptată
	<p>scrierea cifrelor, a simbolurilor matematice</p> <ul style="list-style-type: none"> - scrierea greșită a cifrelor după dictare, citirea cu dificultate a cifrelor scrise - dificultate în copierea corectă a cifrelor - omite, scrie în locuri greșite sau schimbă locul unor cifre în timpul rezolvării unor exerciții sau probleme - noțiunea de cantitate se formează greu - greutăți în învățarea ordinii numerelor (înșiruire crescătoare sau descrescătoare) - greutăți în efectuarea celor patru operații de bază - încurcarea ordinii în efectuarea operațiilor - efort enorm în memorarea tablei înmulțirii - reține greu expresii, reguli matematice - efectuează greu calculi mintale - transpune cu dificultate problemele în limbaj matematic, extrage cu 	<p>tehnologice mai puțin evoluat cum ar fi tabela pitagorică, de măsuri, tabel cu formule matematice, scheme conceptuale, etc</p> <ul style="list-style-type: none"> - altele, la decizia cadrului didactic 	<p>scrierii textelor (ex. probleme matematice) de pe tablă sau manuale - compensare cu texte pregătite anticipat, printate și lipite pe caiete (sau lucru direct pe fișe)</p> <ul style="list-style-type: none"> - respectarea timpilor pentru realizarea sarcinilor de lucru în scris - cantitatea excesivă de teme pentru acasă - efectuarea mai multor teste/ evaluări la puțină vreme unele după altele - memorarea formulelor, definițiilor - altele, la decizia cadrului didactic 	<p>suplimentar (30 - 60 de minute) pentru execuția probelor sau se asigură verificări cu mai puține cerințe</p> <ul style="list-style-type: none"> - se introduc probe informatizate - se asigură citirea cu voce tare de către profesor a sarcinilor de efectuat în timpul verificărilor. subiectele se citesc pe rând, în ordinea în care se elaborează lucrarea - sunt asigurate folosirea instrumentelor compensative atât la probele scrise cât și la cele orale - în notarea la probele orale se va ține cont de capacitățile lexicale și expresive ale elevului - la notarea/ evaluarea testelor scrise se ține cont de conținut, nu de formă - se asigură folosirea calculatorului de buzunar/birou, tablă pitagoreică sau tabele cu formule

Abilitatea deficitară	Simptomatologia	Măsuri compensatorii	Măsuri de dispensare	Evaluare adaptată
	dificultate esențialul - dificultăți în începerea de unul singur a rezolvării unor probleme			

ANEXA nr.3

CHESTIONAR PENTRU ELEVI -AUTOEVALUARE

1.Învăț greu atunci când

.....
.....

2.Învăț ușor atunci când

.....
.....

3.Nici nu simt că învăț atunci când

.....
.....

4.Învățând în grup

.....
.....

5.Învățând din cărți

.....
.....

6.Învăț ușor de la cineva care

.....
.....

7.Învăț cu plăcere atunci când

.....

CHESTIONAR DE EVALUARE
pentru participanții la cursul de formare
Cum să identificăm și să sprijinim elevii cu dificultăți de învățare?

La majoritatea întrebărilor, vă rugăm să încercuiți, pe o scală de la 1 la 5, cifra care corespunde cel mai bine părerii dumneavoastră, 5 reprezentând valoarea maximă. Aveți loc și pentru comentarii suplimentare în legătură cu diversele aspecte ale seminarului.

1.Scopul principal al seminarului a fost atins în mod:

Nesatisfăcător	1	2	3	4	5	Complet
-----------------------	----------	----------	----------	----------	----------	----------------

Comentarii privind obiectivele seminarului:

2. Așteptările tale privitoare la acest seminar au fost satisfăcute în mod:

Nesatisfăcător	1	2	3	4	5	Complet
-----------------------	----------	----------	----------	----------	----------	----------------

3. În ce măsură consideri că formatorii:

a.)Au clarificat obiectivele la fiecare modul:

Nesatisfăcător	1	2	3	4	5	Complet
-----------------------	----------	----------	----------	----------	----------	----------------

b) Au prezentat ideile centrale ale tematicii într-o formă concisă și atrăgătoare:

Nesatisfăcător	1	2	3	4	5	Complet
-----------------------	----------	----------	----------	----------	----------	----------------

c) S-au exprimat într-un mod:

Confuz	1	2	3	4	5	Clar
---------------	----------	----------	----------	----------	----------	-------------

Alte comentarii privind activitatea formatorilor:

4. Tematica abordată a fost:

Irelevantă	1	2	3	4	5	Relevantă
-------------------	----------	----------	----------	----------	----------	------------------

5. Cum apreciezi materialele primite:

— Suportul de curs:

Irelevant	1	2	3	4	5	Relevant
------------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

6. Cum ți s-au părut activitățile de învățare:

Ineficiente și Nu tocmai plăcute	1	2	3	4	5	Eficiente Plăcute
---	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------------------------

7. Timpul acordat sarcinilor de învățare a fost:

Insuficient	1	2	3	4	5	Suficient
--------------------	----------	----------	----------	----------	----------	------------------

8. Metodele folosite au fost:

Irelevante	1	2	3	4	5	Relevante
-------------------	----------	----------	----------	----------	----------	------------------

9. Condițiile din sala de lucru au fost:

Inadecvate	1	2	3	4	5	Adecvate
-------------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Alte comentarii privind activitățile de învățare din cadrul seminarului:

10. Ce vi s-a părut util în acest seminar pentru activitatea de zi cu zi?

a) _____

b) _____

c) _____

11. În general, v-ați simțit bine ?

Da

Nu

➔ Alte comentarii sau recomandări pentru viitor:

Data completării: _____

Mulțumim pentru completarea chestionarului și pentru colaborare.